

2.3 AKTÉŘI SPORTOVNÍ DIPLOMACIE

Do aktivit spadajících pod sportovní diplomacii se zapojuje **nespočet aktérů**. Tyto aktéry rozdělit **do pěti základních skupin**. Jedná se o:

- 1 **státy a jejich vlády,**
- 2 **regiony uvnitř států disponující vlastním zastupitelstvím,**
- 3 **mezinárodní (sportovní) organizace,**
- 4 **národní sportovní federace a sportovní kluby a**
- 5 **samotné sportovce.**

1 **Státy, respektive jejich vlády**

Za **ústředního aktéra** zapojeného do sportovní diplomacie považují **samotné státy**, respektive jejich vlády, které určují politiku státu. **Naprostá většina států světa ve svém portfoliu pracuje se sportovní diplomacií**. Nicméně některé z nich si mohou dovolit využívat ji o poznání více. Jedná se samozřejmě o ty státy, které k tomu mají **finanční zdroje a investují je do (mezinárodního) sportu**. Právě v této souvislosti je vhodné zmínit, že **vlády mohou snadno ovlivňovat dění ve sportu i v důsledku faktu, že „sport je přímo financovaný ze státního rozpočtu a z toho důvodu má na něj vláda velký vliv“**.

Mezi státy, které investují nemalé částky do sportu taktéž za účelem **mezinárodního zviditelnění**, náleží ze zástupců tzv. tradičních mocností např. **Velká Británie**. **Neúspěchy** britských reprezentantů na olympijských hrách v roce **1952**, odkud přivezli do Londýna pouze jednu zlatou medaili, **otevřely diskuzi**, zda by britská vláda neměla **investovat** více do oblasti sportu, který je v případě mezinárodních úspěchů zdrojem prestiže státu. Nakonec v 60. letech, kdy byli u moci **labouristé**, **opravdu došlo k navýšení finanční podpory** do této sféry (Allison a Monnington 2005).

Obdobná situace se ve Velké Británii opakovala **i po neúspěšné olympiádě v roce 1996**, na což reagovala konzervativní vláda Johna Majora více než **desetinásobným navýšením finančních subvencí**, které do sportu mířily (Jenkins 2016). Současná podpora směřující do britského sportu je nyní ještě vyšší, což přináší očekávané výsledky. Na zatím posledních letních olympijských hrách, které se uskutečnily v Riu de Janeiru, byla **Velká Británie za USA druhým nejúspěšnějším státem**, co se počtu zlatých medailí týká (Jenkins 2016). Nicméně, jak vypočítává redaktorka The Independent Janet Street-Porter (2016), **každá Brity vybojovaná medaile stála z veřejného rozpočtu okolo 5,5 milionů liber**.

Další skupinou států, které si počínají v souvislosti se sportovní diplomacií velmi aktivně, jsou tzv. **nové mocnosti**. Pod tímto termínem rozumím státy, které byly **dříve součástí tzv. třetího světa**, ale nyní navýšily své mocenské kapacity, dožadují se změny stávajícího světového finančního uspořádání, snaží se prosazovat v mezinárodním obchodu a zároveň **disponují obrovským demografickým potenciálem** (Piknerová a Doljaková 2014).

Jedním ze států, který je za novou mocnost označován, je **Brazílie**. Tato jihoamerická země, v jejímž čele tehdy stál prezident Luiz Inácio Lula da Silva, kandidovala a následně i byla vybrána jako **pořadatel dvou pravděpodobně nejsledovanějších sportovních událostí**. Nejprve se v roce **2014** v Brazílii konal **světový šampionát v kopané** a o dva roky později proběhla v již zmiňovaném Riu **letní olympiáda**. Prostřednictvím sportovní diplomacie tak Brazílie hodlá vylepšit svou soft power, prestiž a popularitu. **Sport a fotbal** jsou a

v budoucnu zůstanou **důležitými nástroji k dosažení brazilských zahraničněpolitických cílů**“ (Soares e Castro 2013).

Dalšími zeměmi využívajícími sportovní diplomacii jsou **bohaté státy**, které však mají demokratický deficit. Právě pozitivní tvář, již chtějí získat prostřednictvím sportu, jim má napomoci ve zlepšení reputace v mezinárodním prostředí. Typickým představitelem této skupiny zemí je **Katar**, jehož bohatství pochází z všudypřítomné ropy na jeho území. Tato blízkovýchodní monarchie je v současné době pořadatelem nespočtu různých soutěží na svém území, ať se již jedná o pravidelné či mimořádné akce.

Katar tak např. jako první stát Blízkého východu přivítal **mistrovství světa v silniční cyklistice** či o rok dříve **světový šampionát v házené**. Nicméně největší triumf katarské sportovní diplomacie je roven pořádání **mistrovství světa v kopané v roce 2022**, byť je s ním již nyní spojen nespočet kontroverzí. Stejně tak Katar **sponzoruje západní fotbalové kluby** či pro vylepšení výsledků svých národních reprezentací využívá **naturalizaci úspěšných sportovců**.

2 Substátní jednotky, respektive jejich zastupitelství

Obdobně jako vlády států mohou sportovní diplomacii využívat také **vlády jednotlivých substátních jednotek a regionů**. V tomto případě je tedy vhodnější spíše než o sportovní diplomacii hovořit o **sportovní paradiplomacii**. Obecně pod pojmem paradiplomacie zjednodušeně rozumím „**zahraniční aktivity subnárodních jednotek**“ (Dostál a Hloušek 2014), respektive „**mezinárodní aktivity regionálních vlád**“ (Lecours 2002).

Komplexnější definici paradiplomacie předkládá Noé Cornago (2000), jenž tvrdí, že „**paradiplomacie může být definována jako substátní vládní zapojení do mezinárodních vztahů prostřednictvím ustanovení formálních a neformálních, stálých nebo ad hoc kontaktů se zahraničními nebo privátními entitami s cílem propagovat socioekonomická a politická témata**“.

V této souvislosti je nutné si uvědomit, že zahraničněpolitické aktivity substátních jednotek mohou korespondovat a **doplňovat se s cíli zahraničních politik jejich mateřského státu**, nebo **naopak s nimi nemusí být kompatibilní**, což je příklad takových substátních regionů, které **usilují o nezávislost** (Xifra 2009).

Sportovní diplomacii tak pro své cíle velmi často využívají právě **regiony se separatistickými či secesionistickými tendencemi**. Typickým příkladem je **Baskicko**, respektive Autonomní společenství Baskicka, které bylo vytvořeno po španělském přechodu k demokracii na konci 70. let minulého století. **Tamní vláda**, v níž stáli s výjimkou jednoho volebního období vždy nacionalisté z Baskické nacionalistické strany, **dlouhodobě klade důraz na vytváření neoficiálních reprezentačních výběrů**, které se snaží o zapojení do oficiálních soutěží, tzn., že se snaží o získání členství pro baskické sportovní federace v mezinárodních sportovních federacích v daném odvětví. Pravděpodobně nejviditelnější je **baskická snaha o vstup** do Mezinárodní federace fotbalových asociací (**FIFA**), respektive do Unie evropských fotbalových asociací (**UEFA**).

Otázka **naturalizace sportovců Katarem** byla probírána zejména během světového šampionátu v házené pořádané právě na území tohoto malého státu z Perského zálivu. Katarská reprezentace, která na turnaji zaznamenala **nejlepší umístění v historii**, když získala **stříbrné medaile**, byla tvořena pouze z **jedné třetiny hráči neevropského původu**. Na její

soupisce byli např. rodáci (a často bývalí reprezentanti těchto zemí) ze Španělska, Francie, Černé Hory či Srbska. Tuto skutečnost okomentoval rakouský reprezentační brankář Thomas Bauer poté, co jeho tým vypadl s Katarom v osmifinále turnaje, následovně: „**Cítil jsem se, jako když hraji proti výběru světa**“ (dle BBC 2015).

Pojem **secesionismus** definuje John R. Woode (1981), který ho jako **úsilí substanciálního regionu přímo o zisk nezávislosti na mateřském státu**. Oproti tomu pod **separatismem** rozumí **snahy regionu o přidělení autonomie či navýšení autonomních pravomocí oblastí ze strany centra**.

Právě celosvětová popularita kopané vede francouzského geopolitika Pascala Boniface (1999) k úvaze, že **fotbal je více celosvětový jev než trh či demokracie**, neboť je hrán ve všech společnostech a **postrádá teritoriální hranice**. Podle něj je tak členství v mezinárodních fotbalových asociacích důležitější věcí, než se na první pohled může zdát, přičemž se nejedná pouze o záležitost sportovní, ale v první řadě politickou.

V současné době totiž podle něj došlo k definitivní proměně znaků státnosti, když k typickému teritoriu, obyvatelstvu a vládě přidává právě existenci oficiálně uznané fotbalové reprezentace. **Nezávislost je tak dle něj „charakterizována možností bránit si své hranice, vydávat měnu a soutěžit v mezinárodních fotbalových zápasech“** (Boniface 1999). Dále baskická vláda finančně podporuje baskické sportovce nebo je důležitým sponzorem tamních sportovních klubů.

Nicméně, sportovní diplomacii využívají také ty **regiony, které díky specifickým historickým okolnostem jsou součástí mezinárodních sportovních federací**, byť nejsou rovny nezávislému státu. Tradičně se jedná např. o **Skotsko a Wales**, které jsou součástí FIFA prakticky od dob jejího vzniku a mohou participovat na turnajích, které tato organizace zastřešuje. Stejně tak **mnohé další substanciální regiony** využívají finanční podporu sportovců např. v souvislosti s **propagací turismu** a přilákáním nových návštěvníků na jejich území apod.

3 Mezinárodní (sportovní) organizace

Ústředním aktérem, který ovlivňuje podobu prakticky veškerého mezinárodního sportu, jsou **mezinárodní sportovní organizace**. O celospolečenském vlivu takovýchto mezinárodních organizací hovoří na příkladu výše zmíněné FIFA např. Susan Strange (1996), jež se zmiňuje o její významné roli v soudobém mezinárodním systému, když říká, že „většina z milionů a milionů lidí, kteří sledují fotbal, převážně ale nejenom v Evropě, Africe a Latinské Americe, možná hodnotí fotbalové autority jako důležitější pro své každodenní životy, zájmy a nadšení než autority států“.

Právě mezinárodní **fotbalová organizace** je považována za **nejvýznamnější sportovní organizaci vůbec**. Podle Billa Murrayho (1999) má **větší význam i než Mezinárodní olympijský výbor**, což je důsledkem celosvětové popularity kopané, počtem členů organizace i faktu jejího neustálého působení, neboť zápasy, které se konají pod její záštitou, se hrají permanentně prakticky ve všech státech světa. Je tedy možné říci, že ty nejvýznamnější mezinárodní sportovní organizace jsou zároveň spojeny s těmi nejpopulárnějšími spory. Tyto organizace působí jako **nezávislí aktéři mezinárodních vztahů**, mají své vlastní stanovy a pravidla, která určují jejich fungování. Stejně tak v důsledku svého vlivu představují a snaží se podporovat prostřednictvím sportu pozitivní

hodnoty. Např. **Mezinárodní kriketová rada** hovoří o podpoře ideálů, jako jsou poctivost, zodpovědnost, týmová spolupráce, respekt k rozmanitosti atd. (International Cricket Council 2016). **Pomyslnou vlajkovou lodí** v šíření pozitivních hodnot prostřednictvím sportu je MOV. V preambuli Olympijské charty se tak píše, že „cílem olympismu je **zapojit sport do služby harmonického rozvoje lidstva s cílem vytvořit mírovou společnost**, která dbá o zachování lidské důstojnosti“ (Mezinárodní olympijský výbor 2013).

4 **Národní sportovní federace a sportovní kluby**

Nevyřčenou otázkou spojenou s mezinárodními sportovními organizacemi však zůstává, **kdo jsou jejich členy?** Nejedná se **přímo o státy**, respektive o jejich vlády, ale o **národní sportovní federace (asociace)**, v případě Mezinárodního olympijského výboru poté **národní olympijské výbory**.

Příčinou tohoto stavu je fakt, že velký počet mezinárodních sportovních organizací vznikl v době, kdy, jak upozorňují na příkladu FIFA a jejích členů Jorge Tuñon a Elisa Brey (2012), „**evropský nacionalismus zažíval období euforie**“. **Součástí právě této organizace se stávaly jak federace z již existujících států, tak fotbalové organizace reprezentující konkrétní nestátní národy**. Členem FIFA např. od roku 1905 byla fotbalová federace **Maďarska**, které tehdy ještě bylo součástí **Rakouska-Uherska**, a nechyběly v ní ani fotbalové federace z **Anglie, Skotska a Irska**, jež ještě zahrnovala oblast celého ostrova.

I mezi členy MOV je možné nalézt zástupce národů, které nebyly uznány za členy OSN. Jedná se např. o **Tchaj-wan**, jenž se nyní může účastnit olympijských her pod názvem **Čínská Tchaj-pej**. Tento stav, kdy členy sportovních organizací nejsou pouze federace z na půdě OSN uznaných států, je **typický pro naprostou většinu mezinárodních sportovních organizací**.

Národní sportovní federace, které zároveň zajišťují uskutečňování sportovních akcí na své vlastním území, jsou tak rovny zástupci státu či regionu v mezinárodním sportovním prostředí. Zároveň by však **nemělo docházet k tomu, že by vláda nějakým výrazným způsobem zasahovala do jejich fungování**. Takováto situace nastala např. v Nigérii v roce 2014, kdy ministerstvo sportu **donutilo k odstoupení předsedu tamní fotbalové federace**. FIFA na tuto skutečnost zareagovala suspendováním Nigérie – konkrétně tedy místní fotbalové asociace – ze všech jí pořádaných soutěží (FIFA 2014).

Stejně tak mohou regionální či centrální vlády **pracovat se samotnými sportovními kluby**, které jsou z jejich strany ať už částečně či zcela finančně podporovány. Typickým příkladem, kdy se **ze sportovního klubu stal symbol, jenž byl spojován se státem** a v tomto případě s politickým režimem v zemi panujícím, byl v období frankismu fotbalový **tým FC Real Madrid**, jemuž režim nechal v letech po občanské válce spojených s ekonomickou krizí postavit nový stadion. V éře, kdy **stál v čele Španělska Francisco Franco**, klub ze španělského hlavního města **hned šestkrát zvítězil v nejprestižnější evropské pohárové soutěži**, soudobé předchůdkyni Ligy mistrů, a nesčetněkrát triumfoval v tamní nejvyšší soutěži. Veškeré jeho **úspěchy byly prezentovány jako španělské či frankistické** (Chalupa 1997). Kopaná a triumfy Realu Madrid se staly **nástrojem propagandy režimu**, které měly směřovat jak na domácí obyvatelstvo, tak prezentovat Španělsko v pozitivním světle v zahraničí. Např. dle Christose Kassimerise (2012) se právě **Real Madrid „brzy stal Frankovým nejprominentnějším velvyslancem v zahraničí i ve Španělsku“**.

5 Samotní reprezentanti státu / národa

Aktérem, bez něhož by nebylo možné o sportovní diplomacii hovořit, jsou **samotní sportovci**, kteří **reprezentují svůj stát či národ na mezinárodních soutěžích**. Tito sportovci se při významných sportovních akcích stávají **ztělesněním národa a jejich výsledky, chování a prezentace jich samotných je spojena i s nazíráním na území, který reprezentují**.

Kromě toho, že jejich sportovní úspěchy mohou napomoci pozitivní percepci mateřské země v mezinárodním prostředí, mají **efekt směrem dovnitř státu**, neboť mohou dodávat **legitimitu politickému režimu, posilovat národní hrdost** apod. Michael Billig (1995) v tomto kontextu poznamená následující: „Když člověk z mé vlasti běhá rychleji nebo skáče výše než cizinci, cítím potěšení. Nevím proč. Chci, aby národní tým porážel týmy jiných zemí, střílel více branek, lépe běhal nebo cokoli jiného. **Mezinárodní zápasy se zdají být mnohem důležitější než domácí. Je zde nadstandardní vzrušení ze soupeření s něčím nepopsatelným v sázce**“.

Působení sportovců na mezinárodní scéně má tedy **dopad i na mobilizaci obyvatelstva státu**, jehož zástupci se soutěží účastní. Ostatně Eric Hobsbawm (2009: 77) tento fakt shrnul, když uvedl, že „**ztělesněním nové Číny**“ se tak **minimálně na půdě USA stal 229 centimetrů vysoký basketbalista Yao Ming, který působil mezi léty 2002 až 2010 v severoamerické NBA**. Americký prezident **Bill Clinton** o této sportovní hvězdě **prohlásil, že je „symbolem Číny proměňující se od světa uzavřenému státu ke světu otevřenému“** (citováno dle Shearer 2014). Ming se svými výkony v Americe ukazoval basketbalovým fanouškům po celém světě svou domovinu v pozitivnějším světle a stal se jakýmsi sportovním symbolem moderní Číny z počátku nového tisíciletí. Bývalý dlouholetý první muž NBA David Stern dokonce prohlásil, že „Američané se náhle naučili mnohé o Číně prostřednictvím Yao Minga“ (citováno dle Weihua 2014). Zároveň se však zapomínalo na to, že Ming „stále byl produktem čínského systému, který je jednou z posledních bašt socialismu“ (Larmer citováno dle The Sydney Morning Herald 2006), což hovoří o úspěšném využití popularity tohoto sportovce pro zlepšení percepce Číny na severoamerickém kontinentu.

Na druhou stranu image státu v zahraničí může být pošramocena v případě, kdy se jeho reprezentanti zásadním způsobem dopustí – ať již s podporou ze strany státu, či bez ní – porušení antidopingových pravidel.

Státem **řízený doping** byl pravidelně spojován se zeměmi východního bloku. V roce 2016 však propukla kauza, která měla za důsledek **znevážení výkonů ruských sportovců**. Dle zprávy, kterou zveřejnila Mezinárodní antidopingová asociace, docházelo v Rusku v posledních letech ke zneužívání zakázaných prostředků, které vedly k navýšení výkonnosti u tamních sportovců, přičemž stát o těchto aktivitách věděl a napomáhal obcházení dopingových kontrol (WADA 2016). **Výsledkem nakonec byl zákaz startu ruských atletů na olympijských hrách v Riu de Janeiro** a obecně poškození pověsti Ruska a jeho úspěšných sportovců z předchozích mezinárodních akcí.